

સુતેલું એક સંભારણું

--કાન્તી મેપાણી

મુંબઈની એલ્ફીન્સ્ટન કોલેજનો વાર્ષિકોત્સવ. વાર્ષિકોત્સવમાં કોલેજનાં જુદાં જુદાં મંડળો ભાગ લે. અમારું ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ પણ એમાં પોતાનો કાર્યક્રમ આપે.

એ વર્ષે મંડળે એક ગુજરાતી નાટક આપવાનું નક્કી કર્યું. ગુજરાતીના પ્રોફેસર અને ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળવાળાઓએ મળીને પ્રાગજી ડોસાનું 'કલ્યાગરો કંથ' નાટક ભજવવાનું નક્કી કર્યું. નાટકમાં ત્રણ જ પાત્રો : પત્ની, પત્ની અને પાડોશી.

પત્નીનું પાત્ર ભજવવા કોલેજની કોઈ છોકરી તૈયાર થાય નહીં-એવો એ જમાનો. માત્ર ભણતી વખતે એક જ ખંડમાં બેસવું પડે. એ સીવાય છોકરા-છોકરીઓના અલગ ચોકા. છોકરા-છોકરીઓને કોઈ સાથે જુએ તો એની વાતો થાય, એની ચર્ચા ચાલે. બીજાં છોકરાં-છોકરીઓ એમને ટીકીટીકીને જોયા કરે. ભુલેચુકે કદી કોઈ છોકરી કોઈ છોકરાને બોલાવે તો એ છોકરો રાજી થઈ જાય; પણ બીજા છોકરાઓ મનમાં જલ્યા કરે-જાણે કે પોતે લાડવો ખાધા વીનાના રહી ગયા.

આવા વાતાવરણમાં કોઈ છોકરી કશીય લેવાદેવા વગર નાટકમાં બીજા છોકરાની વહુ બનવા તૈયાર થાય? ઘણી વાર તો આવી પરિસ્થિતિમાં નાટકની કાયાપલટ કરવી પડે.

આખરે એક હીરા નામની છોકરી હીંમત કરીને પત્નીનું પાત્ર ભજવવા તૈયાર થઈ ગઈ. પાડોશીના પાત્રમાં સુજાતા દેસાઈ અને બીજી એક બહેન.

નાટકનાં રીહર્સલ મુંબઈના ભારતીય વીદ્યાભવનના સ્ટેજ પર કરીએ. ભારતીય વીદ્યાભવન એ વખતે મુંબઈમાં નવું નવું ખુલેલું, જે મુંબઈની કલાપ્રવૃત્તિઓનું ધામ કહો તો ધામ બની ગયેલું.

અમારા ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળવાળાઓ કંઈક લાગવગ લગાડી એ વખતના ગુજરાતી તખ્તાનાં જાણીતાં નામ ચન્દ્રવદન ભટ્ટ અને નીહારીકા દીવેટીયાને નાટકનું દીગ્દર્શન કરવા મનાવી લાવેલા. નાટકનું દીગ્દર્શન ચાલે અને વચ્ચે વચ્ચે ચન્દ્રવદન ભટ્ટ અને નીહારીકાબહેનની ગોષ્ઠી ચાલે. એ વખતે અમારામાં જુવાની પાંગરતી હતી એટલે અમે તો જાણે રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈની કોઈ નવલકથા વાંચતા હોઈએ એવો આનંદ અનુભવીએ. એ બન્ને જણાંની અનુકુળતાએ અમારા નાટકનાં રીહર્સલો ગોઠવાય.

આવી તૈયારી પછી એક દીવસ મુંબઈના સુંદરાબાઈ હોલના તખ્તા પર આ નાટક રજુ થયું. સમારંભના પ્રમુખસ્થાને હતા મુંબઈ હાઈકોર્ટના એ વખતના જજ ડો. ડી. જી. વ્યાસ. ઓડીટોરીયમ 'જામ-પેકા' એલ્ફીન્સ્ટન કોલેજના ગુજરાતી વીદ્યાર્થીઓ પોતાના ભાઈબંધ-દોસ્તારો, ઓળખીતા-પાળખીતાઓને ઉચકી લાવેલા...ક્યાં ટીકીટના પૈસા ખરચવાના હતા તે ચીંતા કરવાની હોય? નાટકમાં કોલેજનાં છોકરાં-છોકરી પત્ની-પત્નીનો રોલ ભજવવાનાં છે એ સમાચારને કારણેય સુંદરાબાઈ હોલ આખોય ભરાઈ ગયો હોય !

પડદો ઉચકાયો. નાટક શરુ થયું :

ક્લબો, સામાજિક કાર્યક્રમો, મહીલામંડળો, બહેનપણીઓ અને શોપીંગમાં મહાલતી પત્નીને ઘર સામું જોવાનો ટાઈમ નથી. ઘર, વર અને ઘોડીયામાં સુતેલા બાળકને મુકીને એ ક્લબની મીટીંગમાં હાજરી આપવા જતી રહે છે. ખાદીની ચોરણી અને ઝભ્ભામાં બેઠેલો પત્ની બાળકને ધીરે ધીરે હીંચોળી રહ્યો છે.

થોડીક વારે ઘોડીયામાં સુતેલું બાળક રહે છે. પત્ની, બાળકને જોરથી હીંચકા નાખે છે. પણ બાળક તો ભુખ્યું થયું છે. રડતા બાળકને છાનું કેવી રીતે રાખવું? કંથ મુંઝાય છે. બાટલીમાં દુધ પીવડાવવાનું એ વખતે હજી શરુ થયું નહોતું.

મુંઝાયેલો પત્ની બાળકને તેડે છે. તોય બાળક છાનું રહેતું નથી. આ બધી ધમાલ સાંભળી પાડોશમાં રહેતાં બહેન આવી પહોંચે છે. અકળાયેલો, લાચાર પત્ની રડતાં બાળકને છાતીસરસો ચાંપી પાડોશી બહેન આગળ મોટેથી ઢુઢવો મુકે છે : ‘મને તો થાય છે કે હું બાબાને ધવડાવીને છાનો રાખું; પણ હું એને ધવડાવું કેવી રીતે?’

આ ડાયલોગના શબ્દો અને રોતલ અવાજ પર ઓડીયન્સ આફરીન પોકારી ઉઠેલું. તાળીઓના ગડગડાટ અને વન્સ મોરની ચીચીચારીઓ ! આગળની હારોળમાં બેઠેલા અમારા પ્રો. શ્રી. કે. બી. વ્યાસ અને અતીથીવીશેષ ડો. ડી. જી. વ્યાસ ખડખડાટ હસી પડેલા!

અત્યારે-આટલાં બધાં વર્ષો પછી નજર સામે દેખાય છે એ દશ્ય...એ દશ્ય મારી સ્મૃતીમાં સોંસરવું ઉતરી ગયું છે; કેમ કે તે રડતા પત્નીનો રોલ મેં કરેલો! હાલ હું અહીં અમેરીકામાં નીવૃત્તી ભોગવું છું. પાડોશી બનેલાં સુજાતાબહેન મુંબઈ હાઈકોર્ટમાં જસ્ટીસ છે. કોઈ વાર વીચાર આવે છે : હીરાબહેન ક્યાં હશે?

...સન ૨૦૦૪માં પ્રકાશીત લેખકના પુસ્તક, ‘ખોવાયેલા ચહેરા’(પ્રકાશક: ‘ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી’, જુનું વીધાનસભા ભવન, સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર-૩૮૨ ૦૧૭ : પૃષ્ઠ-૧૬૦ : મુલ્ય-૮૫ રૂપીયા)માંથી સાભાર...

--કાન્તી મેપાણી

ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mkantilal@aol.com

લેખક પરીચય

કાન્તી મેપાણી મારા મિત્ર છે. એ બીયર કે વાઈન નથી પીતા. અરે આ કોફી સુધ્યાં નથી પીતા. હવે આવી વ્યક્તી મારી મિત્ર કેવી રીતે હોઈ શકે ! લંચમાં એક સફરજન અને દુધ લેનાર તો કોઈ જૈનમુની જ હોઈ શકે ! જમીને ઓડકાર ખાવો હોય તો તે દીવસે કાન્તીભાઈ, લંચમાં એક કેળું ઉમેરે. હું એમને કહું કે, ‘ચાર, તમારી કંપની તો બહુ બોરીંગ!’ મેં કાન્તી મેપાણીને કદી પુછ્યું નથી કે એમનો ધર્મ કયો? નરસીંહ મહેતાનો વૈષ્ણવજન, તે કાન્તીભાઈ. વાચ-કાછ-મન નીશ્ચલ રાખે, તેવો. કોઈના પર ગુસ્સો ચઢે તો મુંગા રહે અને આપણે જોઈ શકીએ કે એ એમનો ગુસ્સો પી રહ્યા છે. આંસુ કે ગુસ્સો પીનારને પછી બીજું કશું પીવાની જરૂર જ શી? આ એવી વ્યક્તી છે કે જેનું નામ સવારના ઉઠતાં લો તો દિવસ આખો સારો જાય.

તેમનો જન્મ ૧૯૩૨માં બનાસકાંઠાના નીશાળ વીનાના ગામ ભીલડીમાં થયો. માતા-પીતા નીરક્ષર; પણ પુત્રને ભણાવવાની ભારે ધગશ. પહેલાં પાલનપુરમાં અને પછી મુંબઈમાં ભણી ગુજરાતી-સંસ્કૃત સાથે એમ.એ થયા.

હું એમનાં લખાણોનો ચાહક.. ઉપરથી લાગતું સીધું સાદું લખાણ હમેશાં ગહન વીચાર પ્રસ્તુત કરતું હોય. એમાં કટાક્ષ અને વીનોદ પણ છલકાતાં હોય. કલમમાં તેજસ્વીતા અને વીષયનો અભ્યાસ ન હોય તો ભારતના 'નવનીત સમર્પણ'માં વર્ષોથી કોલમ ન લખાય ! ગુજરાતનાં, અમેરીકાનાં અને લંડનનાં સામયીકોને એમના અસંખ્ય લેખોએ વર્ષોથી શોભાવ્યાં છે. **મધુ રાય** લખે છે : 'કાન્તીભાઈ જ્યારે વીતેલા સમયના સાગરમાં ડુબકી મારે છે ત્યારે રમ્ય મૌકતીકરત્નો ભરેલાં છીપલાં વાચકના ખોળામાં ઠાલવે છે. સૌથી આકર્ષક વાત એ છે કે કાન્તીભાઈની યાદદાસ્તમાં રડમશ લાગણીશીલતાની ભીનાશ નથી કે ફુલાવેલા અલંકારોનો ઝળહળાટ નથી. લેખકની સ્મૃતીઓ સ્વયંભુ નીષ્ઠાથી કાગળ ઉપર અક્ષરાકારે લસરે છે અને સરસર સ્વર સાથે વાચકના જ્ઞાનતંતુઓને સંતર્પે છે.'

સંપાદક : હરનીશ જાની-harnish5@yahoo.com અને ઉત્તમ ગજજર-uttamgajjar@hotmail.com

'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' -- વર્ષ: બે -- અંક: ૮૩ -- જાન્યુઆરી ૭, ૨૦૦૭
 'સન્ડે ઈ-મહેફીલ' માટે 'ઉઝાજોડણી' અને 'વીજ્યા' ફોન્ટ'માં : **અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com**

માત્ર બાર માસના ગાળામાં ૧,૮૦,૦૦૦ જેટલા ભાષાપ્રેમીઓએ અત્યાર સુધીમાં

<http://www.gujaratilexicon.com> > લેક્સીકોનની મુલાકાત લીધી. આપને પણ લેક્સીકોનની આ નવી **interface**ની મુલાકાત લેવાનું નીમંત્રણ છે. આપ સૌના સહયોગ થકી **સન્ડે ઈ-મહેફીલ**ના સાડાત્રણ હજાર જેટલા વાચકો થયા અને રોજરોજ નવાં નામો ઉમેરાતાં જાય છે એ પુરવાર કરે છે કે, દેશવીદેશમાં ગુજરાતી વાચનના રસીયા બહુ મોટી સંખ્યામાં છે જ...

સૌનો આભાર.. **સન્ડે ઈ-મહેફીલ**ની અત્યાર સુધીની જુની સઘળી પીડીએફ ફાઈલો અમારી

<http://sundaymahefil.googlepages.com/> વેબસાઈટ પરથી સરળતાથી ડાઉનલોડ થઈ શકશે. આ જ વેબ સાઈટ પરથી લેક્સીકોન અને ઓપીનીયનની મુલાકાતે પણ જઈ શકાશે..

પુણ્યશ્લોક ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રીપાઠી

રેખાંકન: શ્રી. સવજી છાયા..સૌજન્ય-મીત્ર રમેશ શાહ : shahrameshb@gmail.com

ગોવર્ધન-વંદના

તા. ૪મી જાન્યુઆરી ૨૦૦૭ એટલે 'સરસ્વતીચંદ્ર'ના સર્જક પંડીતવર્ય ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રીપાઠીની ૧૦૦મી પુણ્યતીથી. સૈકો વીત્યો હોવા છતાં ભાગ્યે જ કોઈ શીક્ષીત ગુજરાતી,

એમનાં નામ અને કામથી અજાણ હશે. તેમનો જન્મ તા. ૨૦:૧૦:૧૮૫૫ વીજયાદસમી સંવત ૧૮૧૧ અને અવસાન ૪થી જાન્યુઆરી ૧૯૦૭. માત્ર બાવન વર્ષની ઉંમરે વીદ્યા લેનાર આ સમર્થ વીદ્યાપુરુષે કેટકટલાં શીખરો સર કર્યાં ! ચાળીસ વર્ષની વયે વકીલાતના વ્યવસાયને અલવીદા કહી, નર્મદે જેમ કલમને ખોળે માથું મુક્યું તેમ, ગોવર્ધનરામે કલમને ખોળે જીંદગી મુકી અને લોકકલ્યાણનો જીવનમંત્ર અપનાવી સાહીત્યસર્જન કર્યું.

જીવનના મુળ ચાલકબળ તરીકે ‘ધર્મ’નો સ્વીકાર કરી નીવૃત્તિમાં પ્રવૃત્તિનો આદર્શ અપનાવ્યો. ‘સરસ્વતીચંદ્ર’ ભારતીય સંસ્કૃતિની ભવ્ય અને ઉજ્જવળ મહાકથા છે. પ્રેમકથા, કુટુંબકથા, રાષ્ટ્રકથા અને સંસ્કૃતીકથાનો સમન્વય તેમાં થયો. સાહીત્ય કરતાંય વીશેષ આશ્ચર્યની વાત એ કે જ્યારે ગાંધીજી હજી વીસીમાં હતા ત્યારે તેમણે એક ભાવનાશાળી યુવાનના પાત્ર દ્વારા રચાતા સેવાગ્રામની વીભાવના ગુજરાતને આપી. ગુજરાતી જીવશે ત્યાં સુધી આ નવલકથાનું આકર્ષણ રહેવાનું.

એવી જ એમની બીજી વીશેષતા તે ભાષાશાસ્ત્ર અંગેની તેમની સુઝબુઝ. પશ્ચીમમાંય જ્યારે હજી ભાષાવીજ્ઞાનનો ઉગમકાળ હતો ત્યારે તેમણે ગુજરાતીના સ્વરો અંગેની સ્પષ્ટ સમજ આપી. ૧૯૪૦ પછી ગુજરાતના ભાષાવીદોને ખ્યાલ આવવા માંડ્યો અને જે પ્રમાણે આજે શાળાઓમાં ભણાવાય છે કે ગુજરાતીમાં માત્ર એક જ ‘ઈ’ અને ‘ઉ’ છે; તે અંગે તેમણે ત્યારે સ્પષ્ટતા કરી લખ્યું કે, ‘લૌકીક લીપીને આધારે ગુજરાતી શબ્દોમાં ‘ઈ’ હમેશાં દીર્ઘ ‘ િ ’ કરવી અને ‘ઉ’ હમેશાં દ્વિસ્વ ‘ુ ’ કરવું. આ નીયમમાં વ્યગ્રતા ન આવે માટે લીપીમાં દીર્ઘ ‘ઉ’ સમેત રૂ કરી લખાતા ‘રૂ’ને પણ ‘રુ’ લખવું..’

ઉઝાજોડણીના આઘપ્રેરક ‘સરસ્વતીચંદ્ર’કાર સાક્ષર ગોવર્ધનરામને અમારાં શત શત વંદન..

--રતીલાલ ચંદરયા, બળવંત પટેલ, ઉત્તમ ગજજર, --જાન્યુઆરી ૪, ૨૦૦૭

હવે માણીએ મહેન્દ્રભાઈ શાહનું કાર્ટૂન

आशाजीका गला बँड गया है, इस लिये मीनाजी आज अलकाजी के गाये हुँअे जाने ही गायेगी!

મહેન્દ્રભાઈનો ઈ-મેઈલ સંપર્ક : mahendraaruna@msn.com

web site : www.ameamericanamdavadi.com

‘સ-ને ઈ-મહેફીલ’ -- વર્ષ: બે -- અંક: ૮૩ -- જાન્યુઆરી ૭, ૨૦૦૭

‘સ-ને ઈ-મહેફીલ’ માટે ‘ઉઝાજોડણી’ અને ‘વીજયા’ ફોન્ટ’માં : અક્ષરાંકન: uttamgajjar@hotmail.com